

בעזרת השם יתברך

וועד העירוב

147 - 4 עמודים

תשובת כ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל

בענין תיקון עירובין
במנהעטן שאין לנו רשות
הרבים משום שאינו
מפולש, ומתמה על
הרוצים למנוע משום
שיוכל לגרום קלקול
וזלזול הלא ראינו
לרבותינו שלא היו
חוששין לזה וכו'.

העירוב דפה, וסמכו גם כן על הטעלעפאן שטאנגען במקום זורח הפתח וכן על הסוללה שהמקילה ברוח על גביו, ואין הספר תח"י לעינין בו כעמ רק ראיתיו בהעברה בעלמא.

ט) ומה שהדר"ג מסתפק איך לחקן פירצת הטועלעלן, לפענ"ד אין צריך שום תיקון, דאף דמטעם זורח הפתח י"ל דלא מהני דהו"ל כמו שהניח קורה על הכתלים שמכאן ומכאן דלא מקרי זורח הפתח, מ"מ הלא יש לומר פי תקרה יורד וסוחס, ואף דמבואר בשו"ע (סו"ס שס"א) דלא אמרינן פי תקרה יורד וסוחס אלא באם יש ב' מחיצות זה אלל זה או אמרינן באיך ב' מחיצות פי תקרה יורד וסוחס, משא"כ באם ב' המחיצות הם זה כנגד זה, כל זה היה שייך כאן לענין אם לא היינו דנין אלא לענין לטלטל תחת הטועלעלל מתחת ב' המחיצות והקורה שעל גביו, אבל השתא דאנו דנין על כללות העיר שיש לה ג' מחיצות אחרות מדד הנהר וכיו"ב ובצד הא' איכא הסוללה שיש בה הפתחים הללו, א"כ אנו צריכין לומר רק פי תקרה יורד וסוחס רק לענין כל אותו רוח שהטועלעלן בה, וכאילו מחיצה אחת ארוכה לסוחס את העיר שהוא לפניו מזה דלא היו רק מרות א', ואם הסוללה הולכת בעיקום או צריכין לז' דדדים שזה אלל זה לומר פי תקרה יורד וסוחס דשפיר אמרינן לה.

והנה דכירנא שבטעיר ויען אשר צימי בתרומי היה דר. כ"ק ארמו"ר זללה"ה סמוך לשם בק"ק צעהלים, והיה בויען ב' בעצירקען שהיו מוקפין בנהר דאנאוי והיה המון עם נוהגין הימר לישא ולטלטל על סמך זה והמדקדקין היו נוהרין שלא לסמוך על זה מתחת פירצת הגשרים אבל לא היו מוחין בהמון עם, והרבנים דשם היו יודעין מזה ולא מיתו, אבל לא ידעתי מוכן הדברים על מה היו סומכין.

ויש אחרונים שכתבו לסמוך על זורח הפתח של עמודי הטעלעפאן או הלעקטער אף שהוא זורח הפתח מן הצד משום דצירושלמי (עירובין פ"א ה"ט) משמע דזורח הפתח מן הצד אינו מויק, ומפרש פירוש אחר בהא דזורח הפתח מן הצד פסול, והאריך בזה בעל ספר טהרת ישראל (על הל' מה) בקונטרס החשובות שבסוף הספר (פי א'), דשפיר דמי לסמוך על זה בשעת הדחק.

אחת כל זה ראיתי להשיב על מכתב הדר"ג, ואנין עוד דהח"ס בחשו' הג"ל מחיר פירצת הגשרים אם הגשרים צנויים בגובה י' טפחים מקרקע העיר, אבל כמדומה דעתה אין הגשרים צנויים כן ע"כ אין נפק"מ בזה.

ובזה אסיים בדרשה"ט ושח"ה באה"ר, ירדו הנאמן המאור לו הצלחה וסייעתא דשמיא בכל אשר יפנה, ויהי"ד שנוכח להגאל במהרה בגאולה קרובה כי עת לחגנה כי בא מועד, המצפה לישועה בתוך כל המיחלים לחסדו.

סימן קצה

בענין תיקון עירובין בעיר מאנהעטן גוא יארק.

שלום טובה וברכה לכבוד ידידי הרב הגרול בתורה ובחסידות איש חמודות בנשי"ק מגזע אילים ותרשישים וכר' מו"ה יוסף דוד מאשקאוויטש שליט"א הרב משאץ יע"א כעת פה ברוקלין יע"א בעהמח"ס תיקון עירובין.

בהכרעה, ובפרט שהדבר צריך חלמוד ועיון רב בפוסקים ראשונים ואחרונים ואני שאול לתלמידים ואין עחי ביד, ודי להפקיע את עצמי בחלקי הוראה המוטלות עלי בהכרת, ואחריות דעלמא לא בעינא לשום עלי, עכ"ז אמרתי לאו זורח ארעא שלא להשיב לח"מ רב וגאון בנשי"ק אשר כוונתו לשם שמים להציל רבים ממכשול, ע"כ להוציא חלק אי אפשר, אלא אני אומר שכל דברי בזה הם להלכה ולא למעשה טרם יסכימו בדבר גאוני הדור שליט"א.

אחדשתח"ר, ע"ד אשר הדר"ג מפציר כי לחות דעתי בענין תיקון עירובין במאנהעטן אשר הדר"ג וסיעת מרחמיהו הרבנים הגאונים עוסקין בו כדי להציל רבים ממכשול חילול שבת קודש באיסור הוצאה, והדר"ג הרפ"ס על זה קונטרס מיוחד בחריפות ובקיאיות גדול.

א) הנה בעיקר תיקון עירובין שהיה נהוג בכמה עיירות גדולות ציראפ, ע"פ רוב היה קשה לנאח ידי מונח כל דיעות הפוסקים שבענין זה כידוע לכל באי שערי הוראה, וכנראה וכמוזן מספרי שו"מ בענין זה, וכמה קולמסקין נשחברו על זה ואך למותר להעתיק הדברים,

הנה בראומי שכמה גדולי הרבנים הגאונים מודמוין בדבר (כלשון הגמ' חולין מ"ח ע"א) מי אנכי לבוא

וגראה שמחמת זה היו רבנים גאוניס שלא היו מהדרין לעשות חיקון זה, כדי שלא להכניס ראש בין מחלוקת הפוסקים, ומהאי טעמא גם במקום שכבר נעשה חיקון זה היו כמה אנשי מעשה מחמירים שלא לסמוך על זה, ובס' שו"ת השורה ש"י ח"א סי' שג"ז קחשיב ואזיל ה' טעמים אשר מהראוי לבעל נפש להחמיר אפילו במקום שנעשה החיקון עיי"ש.

עב"ז אנחנו ראינו לרבותינו ז"ל שהיו משתדלים לעשות חיקון עירובין כדי להגיל ההמון ממכשול והיו מחשבים זאת לזכות רבים וכמס"כ בזה מרן החכם סופר בחשו' חלק או"ח סי' ז"ט שהאריך לבאר בטוב טעם ודעת חשיבות הדבר עיי"ש, וכיו"צ כחכ בנרכי יוסף (סי' שס"ג חומ"ב) עיי"ש, ואם לא היה אפשר לנאח יד כל הפוסקים בזה היו סומכין עצמם על שיטתו המקילין. ואף דהא דאמרין בגמ' (עירובין דף מ"ו ע"א) הלכה כדברי המקיל בעירוב לא נאמר רק לענין עירובי תרומה ושיחופי מבוואות ולא לענין מחילות, ועיין ברא"ש פ"ב דעירובין סי' ד' שכחב קן בלשון ספק עיי"ש, מ"מ כל שאינו נוגע לדאורייתא מילתא דמסתברא דגם לענין מחילות נאמר כלל זה, דכלל הוא בשל סופרים הלך אחר המקיל, דהרא"ש שם סוף סימן ד' סיים וז"ל וכחכ רבינו מאיר ז"ל מדבריו (של ר"ח) למדתי דס"ל הלכה כדברי המקיל בעירובין אפילו בפלוגתא דאמוראי וכו' היכא דלא איחמר כלל כגון הכא דפליגו רבה ור' זירא אמרין הלכה כדברי המקיל בעירובין אף במחילות כגון הכא עכ"ל, כיון שראו רבותינו שהמון עם בפרט נשים וע"ה נכשלין באיסור הוצאה ואף אותן ששאר חילול שבת חמור צעיייהם אין עומדים בנסיון באיסור הוצאה, ונכנסין להיות ח"ו בכלל חילול שבת כפרהסיא ע"כ השתדלו לעשות חיקון עירובין להגילם מזה, ולעצמם היו מחמירין שלא לסמוך על זה. ואף שעיי"ז היו מקילין גם אותן שלא היה בהם חשש מכשול בלא זה, ולהם היה מועיל החיקון רק בשביל עונג שבת, אשר בשביל זה לבד אולי לא היה ראוי להכניס הראש בין המחלוקת, יש להמליץ על זה כלשון הגמ' בעירובין דף ל"ב ע"ב יחא ליה לתכר דליעבד הוא איסורא קלילא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה עיי"ש.

בשוגג או במוזד, דאין לנו אחראין למוי שרואה לעבור על דברי חכמים בשאט נפש, ואדרבה איפכא מסתברא שע"י המודעות שמפרסמין באיזה רחוב מותר לשאת להכניס ולהוציא ובאיזה רחוב אסור עיי"ז עוד מתחזק איסור הוצאה למוי שרואה לקיים אזהרת חכמים, על כן לא הבנתי טעם הרבנים שרצין למנוע דבר זה בעיר נוה יארק מטעם שיוכל לגרום לקולו חלול וקלות, הלא ראינו לרבותינו ז"ל שלא היו חוששין על זה, והיו מהדרין לעשות כן מטעם החיקון הגדול שיש בזה אף במקומות ששייך לחשוש חששות כאלה, ואם נאמר שבעירות שבאיראפא היה הדבר נחוץ יותר מבכאן גם זה אינו מחקבל על הלב.

רק חילוק אחד שיש לחלק בין עיריות שבאיראפא לעיר זו, דשם היה בכל עיר רב קבוע או ב"ד קבוע אשר כל מילי דמתא עליהו היה רמיא והיו דואגין להעמיד משגיח על זה, וגם בעצמם היו משגיחים לפרקים אם לא נעשה איזה שינוי, ואם נעשה איזה שינוי הריך חיקון ולא היה הומון מספיק לחקן קודם השבת היו מכריזין בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות שבעיר שהעירוב נחלקלל ושיזירו מהוצאה, אבל כאן בנוה יארק דאין כאן ב"ד קבוע ואם יארע איזה שינוי יש לחוש דאיכא דשמע בזה ולא שמע בזה, אבל אם יכולין להמציא ג' רבנים יראים ומוזהקים הבקיאים בזה עירובין ומקבלין על עצמם ההשגחה וההכרזה בכל בתי כנסיות של מחוז זה אם יערך, אינני רואה טעם למנוע מלעשות העירובין אם הוא מספיק על פי הלכה לפי הכרעת הפוסקים אשר רבותינו הגאוניס היו סומכין עליהם בעיריות, ואנשי מעשה ממילא יצינו דיש מקום להחמיר למוי שאינו נחוץ לכך כיון שאין ההיחזק אליבא דכו"ע.

ב) ובענין אם יש בעיר זו רשות הרבים דאורייתא לומר דלא מהני זרחה הפתח אלא דלתות (במבואר בס' שס"ד סעיף ב'). הנה ידוע פלוגתא הראשונים שהובא גם בשו"ע (סי' שמ"ה ס"ז) אם בעי ס' ריבוא עוברים בו, והאריך בזה גם המשנה ברורה שם, והמסקנא חיקון עירובין בעיריות סומכין על המקילין דבעי ס' ריבוא, דאל"כ היה צריך דלתות, ולפי"ז עלה הספק אולי בעיר גדולה כנוה יארק איכא רחובות גדולות שס' ריבוא עוברים בו, אבל יפה העירו על זה דמפורש בשו"ע (שם) דבעי עוד חנאי להיות רשות הרבים גמור, שיהא מפולג משער לשער ופי' המג"א שם (סק"י) דהיינו שיהיו שערי העיר מכוונים זה כנגד זה, אז דוקא הוי רשות הרבים דאורייתא, ומקורו

ולא היו רבותינו חוששין אולי יוצמת מזה זלזול לכלל איסור הוצאה שקלי הדעת יאמרו מדשרי לשאת במקום זה הוא הדין במקום אחר שחזק לעירוב שלא יחיישו לעבור כפרהסיא על איסור שבת, או שלא יבחינו בין מקום למקום

מפרש"י בעירובין דף ו' (פ"א ד"ה ר"ה) ועיי"ש ברשב"א (ד"ה כ"ד מערבין) ורשב"א (ד"ה כ"ד מערבין), משא"כ אם הרחובות מחתקים כמו ר' או כמו שלשלת דאין מכוונין. וע"פ רוב ככה המה גם כאלן הרחובות הגדולות, והדבר צריך בדיקה אם כולם הם ככה, דלא לא מקרי רשות הרבים מן החורה אף אם ס' ריבוא עוברין בו.

ואפשר לומר לענ"ד דמקור הדברים מהא דקיימ"ל (עין ר"ש סימן ע"ג) ג' מחילות היו מן החורה רשות היחיד, א"כ כשהרחוב מחתקם כמו ר' הלא מי שצומד באמצע הרחוב יש סביבו ג' מחילות, דהיינו ב' הגדלים והלד שכנגדו המחתקם, ואף שיש הפסק מעבר לרבים בין המחילה הב' להג' הנה מן החורה עומד מרובה על הפרץ מותר אפילו ביש פירצה של עשר אמות (עין סי' ע"ג ס"ט וס"ח), ואף דלהעומד בקרן וזית במקום המחתקם ליכא כי אם ב' מחילות אחת המקום מיעוט הוא לגבי שאר הרחוב ונטול לגביה, ובמחילה הנעשה בידי אדם לא אחי רבים ומבטלי למחילתא כמבואר בגמ' פ"ב דעירובין דף כ"ב ע"ב ובחוס' שם ד"ה דילמא, והא דאיפלגו רב ושמואל בעירובין דף ו' ע"א במבוי עקום אי מותרו כמפולש וקיימ"ל (סי' ע"ג ס"ג) כרב דמותרו כמפולש, היינו להצרכי חיקון לחי דליהו היכירא לברי מבוי, אבל לענין רשות הרבים לאורייתא נראה דלכילי עלמא לא היו כמפולש אלא אם כן הפילוש מכוון משער לשער, דאם לא כן הו"ל כג' מחילות ועומד מרובה על הפרץ במחילה הנעשה בידי אדם דלא אמרינן ביה אחי רבים ומבטלי למחילתא לרבען דפליגו על ר' יהודה בפסי ביראות דעירובין דף כ"ב ע"א*).

הבנתי בעניי אחיה פוסקים מלא דפסקו כר' יודא בזה, הלא הרמב"ם לבד מייתי האי דינא דאיפלגו בה ר' יודא ורבען לענין פסי ביראות שדרך הרבים מפסיקתן, ואיהו פסק בהדיא בפרק י"ז מהל' שבת הל' ל"ג כחממים דלא כר' יודא וכמש"כ שם בהגהות מיימוני (אוח ט') ובמגיד משנה, ושאר פוסקים הלא לא איירי בזה לענין דין לאורייתא משום דדין פסי ביראות לא נפק"מ בזמן הזה, לדוקא בעולי רגל החירו לאוקמוהו לאורייתא, ומכל מקום נפק"מ גם בזמן הזה ליעד האין הוא דין לאורייתא, ואם כן אף דהפוסקים הזכירו בדבריהם לחי רבים ומבטלי מחילתא, היינו מדרבנן, דאף דרבנן פליגי עלה דר' יהודה, היינו מדאורייתא דלענין עולי רגלים אוקמוהו לאורייתא. ונראה כוונת הבית אפרים משום דבגמרא שם אמרינן אהא דאמר ר' יוחנן אמילתא דרבנן כאלן הודיען כותן של מחילות, כאלן ולא ס"ל, דהא אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלחוחיה נעולות וכו', אלמא דר' יוחנן פסק כר' יודא, אבל כיון דהרמב"ם פסק כרבנן מי יבוא אחר המלך את אשר כבר עשהו, ובפרט כשפסק הטושו"ע נמי אחיין כוחיה.

ג) והנה כיון שהמחילה הוא הגהר הו"ל הגשרים פירצה וממילא צריכין חיקון נורת הפתח, כן פסק החתם סופר בתשו' ארו"ח סי' פ"ט ובתשו' למח דק (ליבאויעט) (סי' ל"ט) ועוד אחרונים, ותמהני על מה שראיתי בירחון המאור שהכותב הביא בשם החתם סופר דהגשרים א"צ חיקון, והלא החתם סופר מיירי בגשרים שעולים עליהן במדריגות והן מתלקטות עשרה מחוך ארבע כיון שהם עלמין רשות היחיד ממילא נידונין כמחילה לגבי העיר, כמבואר בדבריו להדיא, ומש"כ החתם סופר שם וא"צ לא יהיה ברגלי הגשר מתלקט י' מחוך ד' מכל מקום צריך גידוד המים הו"ל גידוד ה' ומחילה ה' דמנטרפין, נראה דאין כוונתו דהגשר אינו משופע כל כך ברגליו עד שיהא מתלקט י' מחוך ד' דא"כ ניחא תשמישתיה ולא נחשב כמחילה כלל, אלא כוונתו דלכאורה אף שהגשר הוא רשות היחיד משום דהו"ל חל המתלקט י' מחוך ד' היינו למעלה בגובהו שכבר גבוה י' טפחים אבל ברגליו שעדיין אינו י' טפחים אם כן מקום ההוא ליחשב כפירצה דהא הולכין שם, (והחתם סופר חשב בזה להצריך חיקון אף לפירצה פחות מעשר וכמש"כ המג"א סי' עס"ה סק"ד), על זה אמר כיון דעכ"פ גם המקום

אמנם כפי הנראה לאו כו"ע ס"ל דקיימ"ל בזה כרבנן, דבשו"מ בית אפרים חלק ארו"ח סי' כ"ו אחר שהעמיק והרחיב וביאר הלכה זו לארכה ולרוחבה, כחב (שם דף מ"ה ע"א) על מש"כ הטור ושו"ע דבני מפולש משער לשער, דצריך עיון לפי הפוסקים לענין רה"ר דלא בעי ס' ריבוא כיון דהמקום מלא עמנו הוא רשות הרבים, אם כן אפילו אם הפתחים אין מכוונים זה כנגד זה מכל מקום אחר רבים ומבטלי המחילה, לפי הפוסקים דקיימ"ל כר' יודא, וז"ל דהטור ושו"ע נקטו כהפוסקים דפסקו כרבנן דלא אחר רבים ומבטלי למחילה עכמ"ד בקיצור עיי"ש, ולפי דבריו גם בפרט זה מידי פלוגתא לא יאנו. אולם לא

* עיין עוד מש"כ רבינו בענין זה לעיל סי' קל"א אות א'.

ניכרות הוא הדין לענין פירצה של י' אמות.

הוא הוא משופע כל כך לפי ערך מתלקט עשרה מתוך ד' ולא יתחל חשמישחיה אם כן הוא חלק מהמחיצה, משום הכי אף דשם עדיין אין התל גבוה י' מכל מקום גם שם הוי רשות היחיד משום גידוד חמשה ומחיצה חמשה, אבל כשהגשר הוא כסוה עם קרקעית הרשות הרבים אין שום משמעות מהחכם סופר שלא להצריך תיקון אדרבה מבואר מדבריו דלצריך תיקון.

וראיתי בשו"מ מהרי"א הלוי ח"א סי' קל"ט שצידד בשעת הדחק דאין הגשר אוסר כשיש תחמו צורת הפתח, דאף דקיימ"ל דבעי מחיצות הניכרות, מכל מקום לפ"ד המהרש"א בעירובין דף פ"ט (פוע"א) דעת החוס' דהיינו דוקא לענין שיהא נחשב נפרץ במילואו למקום האסור, אבל לענין לשיייה רשות היחיד מועיל אף מחיצות שאינן ניכרות עיי"ש שהאר"י.

ולא זכיתי להבין דבריו הלא כללל הוא דפירצה של י' אמות בכל מקום דינו שיהא נפרץ במילואו פחות מ"י אמות, כמבואר בכמה מקומות בהאי עניינא, ואם כן מה הועלנו שהגשר גופא דינו כרשות היחיד מחמת צורת הפתח שתחמו, מכל מקום הרי הוא רשות היחיד שפרוץ לכתמליט פירצה האוסרת, דהרי הוא פרוץ לאידך גז שחוצ לעיר, ואם כן בהאי גיסא העיר פרוצה פירצה של י' אמות לרשות היחיד הפרוץ לכתמליט, וכיון דלענין נפרץ במילואו מבואר בגמרא (דף פ"ט שם) דלא מהני מחיצות שאינן

ד' עוד ראיתי בדברי מעכ"מ שהביא מחשו' הרי"ם (או"ח סי' ד') בשם מהרי"ט להקל לצרף המים למחיצה אף כשאין מתלקט י' מתוך ד', וכפי הנראה כוננו למהרי"ט ח"א סי' ז"ד ועיינתי שם, וראיתי שחילק בזה בין חצר למבוי, שמבוי כיון דחוצין (פי' שס"ג ס"ג וסעיף י"ד) דניתר בלתי וקורה אלמא דלא בעי במחיצה רביעית אלא הכירא משום הכי בנפרץ לים דאינו מקום הראוי לטלטול לא בעי הכירא, משא"כ בחצר דבעי מחיצה גמורה עכמ"ד, וז"ע א"כ אין היכא סמכין ע"ז הרי נקטינן לקולא לתקון מבואות שלנו דין חצר שלא להצריך תיקון בכל עקמימות של המבואות, כמו שכתב המג"א סימן שס"ג ס"ק כ"ז, ואם כן כשמיקל בפחות לים ואינו מתלקט י' מתוך ד' הוי ליה חרי קולי דסתרי אהדדי, ומה גם דהרמ"א שם הכריע בהדיא דמבואות שלנו דין חצר להם, ובאמת במקומות שהיימי ציוראפ והיה גבהם תיקון עירוב היו נזהרין שלא לצרף מחיצות הנהר אלא במתלקט י' מתוך ד'.

והנה לא נגעתי בכל הפרטים שראוי לעמוד עליהם כי כבר מילתי אמורה בתחילת מכתבי שכל דברי הם להלכה ולא למעשה, וכוה אחתום דששמה"ר, יידו המנכרו שיעלה בידו להרים מכסול מקרב עמינו לשמור שבת קודש, ובזכות שמירת שבת קודש נוכה לגאולה קרובה בנ"א.

סימן קצו

בשיטת הרמב"ם דאין צורת הפתח מועיל לפירצה יותר מעשר אמות ועוד מדיני צורת הפתח ומרוצות.

אמות אף שהיה פרוץ מרובה על העומד, והוא כדעיה הראשונה בשו"ע סימן שס"ב סעיף י' עיי"ש, אמת הדבר שסמכתי על הפוסקים החולקים על הרמב"ם דס"ל דלורת הפתח מהני דוקא בעומד מרובה על הפרוץ, כי במקום רבים אי אפשר להחמיר, ובפרט דקיימ"ל (עירובין מ"ז ע"א) שו"ע סי' שפ"ו ס"י הלכה דכברי המיקל בעירוב (פי' הפשוט בזה היינו בענין עירובי חצרות דזהו נקרא עירוב בלשון הגמ', אבל האחרונים כתבו דגם בענין המחיצות הלכה דכברי המיקל כל שאינו חשש רשות הרבים דלורייתא). אמנם בשנה זו אשר חידשתי שם לחשוב כל

מה מרחץ סארטאטאגא, א' תצא תשכ"ו.
שלום לכבוד אהובי תלמידי יקירי הרבני החסיד מו"ה יצחק דוד הכהן פריעדמאנן שליט"א.
מכתב יקרתך נכון הגיעני ושמחתי בו כראותי מתוכו שלומכם ושלום התלמידים ש"י.
והנני להשיבך בענין אשר שאלת אודות העירוב שנעשה בקעמפ [ע"י צורת הפתח לפירצה יתירה מעשר